

آذربایجان؛ نبض طپنده عزاداری‌های حسینی

نطقه پهناور آذربایجان به خاطر برخورداری و برگزاری آئین‌ها و رسوم ماندگار خویش که به پشتوانه غم‌ها و شادی‌های مردمانش تکوین یافته زبانزد خاص و عام است.

نطقه پهناور آذربایجان به خاطر برخورداری و برگزاری آئین‌ها و رسوم ماندگار خویش که به پشتوانه غم‌ها و شادی‌های مردمانش تکوین یافته زبانزد خاص و عام است. به گزارش خبرگزاری فارس از تبریز، اخلاص و صداقت در برپایی آئین‌های عزاداری سید الشهداء سبب شده تا مردم گوشه و کنار جهان نگاه ویژه‌ای به آئین‌های مذهبی و ملی مردمان این سرزمین داشته باشند.

مراسم عزاداری مربوط به ایام محرم که در سالگرد شهادت سرور و سالار شهیدان همه ساله در جای جای این منطقه برگزار می‌شود از جمله آیین‌های فرهنگی است که با روح و روان و جسم مردمانش عجین گشته است.

بدین منظور باید آذربایجان و تبریز را قلب طپنده دنیای تشیع، سلسله جنبان حرکت عظیم دستجات حسینی دانست. نبض تشیع علوی، حب‌علی و عشق حسینی و خاندان اهل بیت عصمت و طهارت در قلب آذربایجان می‌تپد این را می‌توان از اشک و آه مردمانش، از نوحه‌های جانسوز مداحانش، از آواهای ماندگار کربلایی و از دستجات بلند سینه‌زنی و زنجیرزنی به نظاره نشست.

مردم ولایتمدار آذربایجان، از فردای روز غدیر خم خود را آماده حلول ماه محرم الحرام می‌کنند.

به عقیده بسیاری، فراموشی و عدم درک پیام غدیرخم، آبشخور حادثه کربلا بوده است بنابراین با برافراشتن پرچم‌های سیاه از فردای روز غدیر خم در محلات، تکایا و جلوی مساجد، به پیشواز این ماه می‌روند.

مراسم «طشت گذاری و احرام‌بندی» از جمله همان آیین‌های اختصاصی است که بنیانگذار اصلی آن مردم آذربایجان هستند.

به گواه مردم کشورمان، عزاداری مردم آذربایجان و شهر تبریز، حال و هوای دیگری دارد.

صداقت در نوحه خوانی، ظرافت در مرثیه سرایی، معنویت در عزاداری و تنوع در تضرع مردم آذربایجان خود کتاب قطوری است در شرح دلدادگی و سرسپردگی مردم این خطه به آستان حضرت سید الشهداء(ع).

در طلیعه مراسم عزاداری نیز، نوحه‌ها و مرثیه‌های ویژه‌ای خوانده می‌شود. این مراسم شامل برپا کردن تکیه‌ها، برافراشتن علم‌ها و بیرق‌های سرخ (به نشانه شهادت)، سبز (به نشانه تشیع) و سیاه (به نشانه عزاداری) است. هر روز رفته رفته با نزدیک شدن به ماه محرم، و متعاقب آن تاسوعا و عاشورای حسینی، تنوع و زمان برپایی مراسم نیز افزایش می‌یابد.

یکی از مهمترین آئین‌های عزاداری در آذربایجان، برپایی دستجات «شاه حسین گویان» است. این مراسم تقریباً در همه شهرها و روستاهای آذربایجان برگزار می‌شود. در این نوع عزاداری جمعی از مردان از پیر و جوان گرفته تا میانسال و کودک، شانه در شانه هم قرار گرفته و در صف‌های طویل، طول خیابان و محله را طی می‌کنند. یکی از اعضای هیات با استفاده از بلندگوهای سیار اشعار مذهبی، مداحی‌ها و نوحه‌های جانسوز را با آهنگ‌های دلنشین و حماسی قرائت می‌کند و شاه‌حسین گویان جواب می‌دهند. حرکت آرام و طولی این دسته به همراه چراغ‌ها و فانوس‌هایی که در میان جمعیت روشن است، همواره عظمت دلسوختگان حسین را در اذهان متبادر می‌سازد.

در برخی دستجات، از طبل‌های بزرگ و کوچک و سنج و شیپور برای حفظ ریتم آهنگ نوحه‌ها استفاده می‌شود. و در برخی از دستجات، از چوب‌های بزرگی در دست استفاده می‌شود و با حرکت دادن سریع آن شاه‌حسین گویان، آمادگی خود را برای حضور در رکاب امام (ع) و جنگ با دشمنان اعلام می‌دارند.

در برخی از دستجات نیز نه از طبل و سنج خبری است و نه از چوب دستی‌ها. بلکه آئین شاه حسین گویان به همان حرکت طولی و شانه به شانه هم و نوحه سرایی و سینه زنی بسنده می‌شود.

مراسم شاه حسین گویان بسیاری از محلات به لحاظ عظمت، بزرگی دسته‌ها، تعداد افراد، توانایی نوحه خوانان، تنوع و سوز

مرثیه ها، از شهرت بالایی در بین مردم برخوردار است. به عنوان مثال هیئت های: کوچه باغ، تپلی باغ، اهراب، مارالان، قره آغاچ و... برای خود اسم و رسمی داشته و از سابقه ای طولانی برخوردارند.

این مراسم، در شب های دهه اول محرم به اوج خود می رسد و تا صبح تاسوعا و عاشورا ادامه می یابد. بر طبل کوبیدن و چنین حرکت های تند و ریتمیک تا ظهر عاشورا تداوم می یابد و بعد از آن تقریباً به پایان می رسد. از بعد از ظهر عاشورا، مراسم خیابانی و عزاداری های محله ای، به داخل مساجد منتقل می شود. معدود دستجات هم، به نشانه عزاداری و سوگواری از حادثه کربلا، با پای برهنه، آغشته کردن لباس خود با گل و کاه گل، زمین گذاشتن طبل، چوب و سنج و بیرق های رنگی، به مراسم ظهر عاشورا، نور مضاعف می بخشند.

یکی از مهمترین نوحه های ذکر شده در هیئت ها، شعر زیبایی استاد شهریار است که چنین سرود:

حسینه بیتر لر آغلار گوپلر آغلار

بتول و مرتضی پیغمبر آغلار

(زمین و آسمان در عزای حسین می گریند، بتول و مرتضی و پیغمبر می گریند)

و یا این جمله بیشتر به گوش می رسد:

هانسی گروهون بئله مولاسی وار؟!

شیعه لرین حضرت عباسی وار؟!

(کدامین گروه چنین مولایی دارند؟! شیعیان مولایی چون حضرت عباس دارند)

در همین ایام، زنان و دختران آذربایجان نیز، با برپایی مجالس عزاداری و نوحه خوانی در منازل شخصی خویش در این آئین ها، شرکت می کنند.

آئین شبیه خوانی

یکی از زیباترین و پراحساس ترین آئین هایی که در جای جای آذربایجان برگزار می شود مراسم شبیه خوانی و تعزیه گردانی است که عمدتاً در روز عاشورا و گاهی در روز تاسوعا و حتی اربعین حسینی (به عنوان نمونه در شهرستان تسوج) برگزار می شود.

مطابق سنت برجای مانده از سال های دور، گروهی از عاشقان اهل بیت عصمت و طهارت با پوشیدن لباس های رنگی و بر پا داشتن خیمه های ویژه، حماسه عاشورا را بازسازی می کنند. گروهی لباس قرمز پوشیده و در نقش سپاهیان عمر سعد و شمر ظاهر می شوند و برخی دیگر، نقش یاران امام حسین (ع) را ایفا می کنند. عبارات شعرگونه و موزون و تعزیه ها و گفتگوهای میان یاران حضرت سید الشهداء و لشکریان کفر، یکی از زیباترین صحنه ها و تابلوهای رزمی، و نشانگر ایثار و شهادت طلبی امام و مظلومیت خاندان او و شقاوت قاتلان است.

در برخی شهرها و روستاها، با بهره گیری از صحنه های بدیع و ابتکاری و اشعار، نوحه ها و مرثیه های سوزناک، شور وصف ناپذیر ارادت به ابا عبدالله الحسین در بهترین ردیف و قافیه به سرایش در می آید.

احسان و نذورات عاشورایی

قربانی کردن گوسفند و احسان و صدقه دادن و ادای نذر، از معنوی ترین آئین های مردم آذربایجان است. پخش ناهار و نان و چای و شربت و شله زرد و سایر خوراکی ها، اهدای تجهیزات مربوط به آئین شبیه خوانی، لوازم مورد نیاز دسته جات و مساجد و هیئت ها همه و همه، در این ماه عزیز رونق می گیرد. نذرها و نیازها، به همراه دست های دعا، شفاعت طلبی و دست به دامن شدن ها، اینک بعد از 1400 سال از آن حماسه عظیم، گویای این نکته است که هنوز خون ایثار و آزادگی در برابر ذلت و تسلیم در کالبد جامعه اسلامی، جریان دارد.

قیام حسین(ع) حرکت ابا عبدالله و حماسه کربلا، زیباترین تصاویر، ماندگارترین روایت، موزون ترین شعر عشق و گویاترین تابلوی معرفت و قرب الی الله است که همواره در رگهای مردم آذربایجان و ایران زمین جریان خواهد داشت.

.....

نگارنده: محمد امین خوشنیت